

หัวข้อ โครงการวิจัย	การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรในเขตเขาซอนเตือ
ชื่อผู้วิจัย	น.ส. รุ่งทิพย์ จิตมกล้า
สาขาวิชา	ชีววิทยาประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ปีการศึกษา	2551

บทคัดย่อ

หมอสุมุนไพรเป็นภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและอยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน แต่เมื่อแพทย์แผนตะวันตกเริ่มแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย สุมุนไพรก็ได้รับความนิยมนลดลง จนในยุคที่มีกระแสกลับคืนสู่ธรรมชาติของสังคมโลก คนไทยมีการขยายการวิจัยพืชสมุนไพรแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากสุมุนไพรไว้ แต่ยังไม่ได้เชื่อมโยงไปยังหมอพื้นบ้านในท้องถิ่น ที่มีการนำพืชสมุนไพรเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์จริงๆ และประชาชนใน ต.ตาคลี อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์ มีความเชื่อและมีความศรัทธานิยมรักษาความเจ็บป่วยแบบพื้นบ้านมายาวนาน เช่น หมอยากลางบ้าน ที่มีอยู่ตามท้องถิ่น โดยรักษาจากประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพร บนเขาซอนเตือ ต.ตาคลี และเพื่อศึกษาประโยชน์ทางยาของพืชสมุนไพรจากภูมิปัญญาชาวบ้านใน ต.ตาคลี

จากการศึกษาพบว่าสุมุนไพรบริเวณเขาซอนเตือตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติออกคุณหมิงเป็นระยะทาง 1,200 เมตร พบสุมุนไพร 50 ชนิด 32 วงศ์ แบ่งเป็น ไม้ยืนต้น 24 ชนิด ไม้ล้มลุก 21 ชนิด ไม้พุ่ม 4 ชนิด กล้วยไม้หิน 1 ชนิด แบ่งสรรพคุณในการรักษาโรคเป็น 4 กลุ่ม โดยกลุ่มที่พบมากที่สุด คือกลุ่มที่มีสรรพคุณในการรักษาเกี่ยวกับระบบกล้ามเนื้อ มี 24 ชนิด รองลงมาคือกลุ่มที่มีสรรพคุณในการรักษาเกี่ยวกับโรคอื่นๆ มี 17 ชนิด กับกลุ่มที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารมี 8 ชนิด และที่พบน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคระบบทางเดินหายใจมี 1 ชนิด พืชสมุนไพรพบมากที่สุดของบริเวณนี้คือ สลัดได (*Euphorbia antiquorum* L.) ซึ่งเป็น ไม้ยืนต้นขนาดเล็กลักษณะคล้ายตะบองเพชร ต้นมีสรรพคุณเป็นยาถ่ายพยาธิในท้อง แก้ไข้ บำรุงหัวใจ อยางจากต้นตำพาราโรคผิวหนัง ทากัดหูด ใช้ปรุงเป็นยาถ่าย สังกะณี (*Barleria strigosa* Willd. Us) ซึ่งเป็นพืชไม้พุ่มขนาดเล็กจะพบบริเวณที่ราบและพบมากในหน้าฝน รากมีสรรพคุณ ใช้ทำเป็นยาแก้ร้อนในกระหายน้ำ ดับพิษ ถอนพิษไข้ ลดความร้อนในร่างกาย และไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble B) ซึ่งเป็นไผ่ลำเล็กขึ้นชิดแน่น กาบหน่อสีขาว ใบมีสรรพคุณ ขับและฟอกล้างโลหิต แก้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ ขับนิ่ว นอกจากนี้ยังพบสุมุนไพรที่หายากคือ อ้อสะพายควาย (*Sphenodesme pentandra*) เป็น ไม้เถา มีสรรพคุณสำคัญในด้านบำรุงกำลัง และคงคาเดือด (*Arfeuillea arborescens* Pierre T) เป็น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง เปลือกต้น มีสรรพคุณใน การแก้คัน

แก้ร้อนในกระหายน้ำ ดับพิษไข้ เนื้อไม้ แก้ซาง แก้เสบตามผิวหนัง องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ประโยชน์ทางยาของพืชสมุนไพรจาก นายเล็ก ผึ้งเถื่อน และนายสมชาย ชัยโพศรี แบ่งเป็นความรู้ที่ได้จากการวินิจฉัยโรค และความรู้ที่ได้จากการเตรียมตัวารวมทั้งความรู้ที่ได้จากวิธีการรักษา พบว่ามีการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคโดยนายเล็กจะนำสมุนไพรมาหลายชนิดผสมรวมกันเป็นยา 1 ตำรับใช้ในการรักษาโรค บางครั้ง 1 โรคจะต้องใช้ตัวยาหลายตำรับ ยาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นผงวิธีรับประทานจะขึ้นอยู่กับชนิดตัวยางานชนิดจะต้องมีการกินร่วมกับน้ำผึ้งหรือผลไม้ จึงจะทำให้ได้ผลดี เช่น ตำรับยาปัญญาสว่าง จะต้องกินโดยละลายกับน้ำร้อน 1 หยิบมือ กินกับแตงกวาเผา 1-2 ผล จะช่วยให้ประสิทธิภาพของยาดีขึ้น ส่วนนายสมชายมีการนำสมุนไพรตัวเดียวมารักษา โดยส่วนใหญ่จะใช้สมุนไพรสดนำมาตากแดดและนำมาต้มหรือคองกับเหล้าดื่มเช้าและเย็น ใช้รักษาควบคู่กับยาแผนปัจจุบัน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการทำวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพด้านพันธุกรรมของพืชสมุนไพรบนเขาซอนเคือ และมีการรวบรวมภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลสรรพคุณของยาในการรักษาโรค

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่ายขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการพัฒนางานวิจัย ตลอดจนตรวจทานแก้ไขวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ หมอเล็ก ผึ้งเดือน และอาจารย์สมชาย ชัยโพศรี หมอയാตาบด ตาคลี ที่กรุณาเอื้อเฟื้อเวลาให้แก่ผู้วิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการรักษาและข้อมูลด้านสมุนไพร รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัย

ขอขอบคุณ นายยุทธนา ทองบุญเกื้อ หัวหน้าสวนอุทยานถ้ำเพชร – ถ้ำทอง พร้อมทั้ง นายคล้าย มะกร่ำเทศ เจ้าหน้าที่ป่าไม้สวนอุทยานถ้ำเพชร – ถ้ำทอง และเจ้าหน้าที่ป่าไม้สวนอุทยานถ้ำเพชร – ถ้ำทองที่กรุณาเอื้อเฟื้อเวลาแก่ผู้วิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัย

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้สนับสนุนเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ และอุปกรณ์ต่างๆ รวมไปถึงสารเคมีที่ใช้ในการศึกษา

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง รวมทั้งเพื่อนๆ นักศึกษาโปรแกรมวิชาชีววิทยาประยุกต์ ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้จนเสร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้จัดทำ

รุ่งทิพย์ จิตมกล้า

12 มีนาคม 2552